

מהגרים מישראל: מי הם? מדוע הם מהגרים והאם ישובו?"

הרצאה במסגרת יום עיון של חוגי סוציולוגיה ואזרחות: "ארץ יקרה לי יקרה:
האם עדיף לצעירים לעבור לארץ אחרת?"

29.12.2022

לילך לב ארי
מכללת אורנים

מי הם המהגרים מישראל?

[53.49-55.22 1 פרק 1 דה יזראליז פרק 1](#) □

ההגירה מישראל

- תופעת ההגירה מישראל מהווה חלק מהגירה בת זמננו, דהיינו הגירה טרנס-לאומית.
- יחד עם זאת, להגירה מישראל ייחוד מעבר להיבטים הדמוגרפים והכלכליים המעורבים בכל תהליך של החלפת מדינת מגורים.
- ההגירה מישראל **ניצבת בסתירה לאידאולוגיה הציונית** ונתפסת ככישלון של קיבוץ היהודים בישראל.
- המהגרים לישראל נקראים **"עולים"** - מושג השאול מעולם התוכן הדתי - "עולה הרגל".
- לעומת זאת, המהגרים מישראל מכונים **"יורדים"** – הנוטשים את ארץ הקודש לעולם הגלותי והחילוני (רבהון ולב ארי, 2011; Lev Ari, 2008).

נתונים דמוגרפיים

<https://www.cbs.gov.il/he/mediarelease/pages/2022/%D7%99%D7%A6%D7%99%D7%90%D7%95%D7%AA-%D7%95%D7%97%D7%96%D7%A8%D7%95%D7%AA-%D7%91%D7%A9%D7%A0%D7%AA-2020-%D7%A9%D7%9C-%D7%99%D7%A9%D7%A8%D7%90%D7%9C%D7%99%D7%9D-%D7%A9%D7%A9%D7%94%D7%95-%D7%91%D7%97%D7%95%D7%9C-%D7%A9%D7%A0%D7%94-%D7%95%D7%99%D7%95%D7%AA%D7%A8-%D7%91%D7%A8%D7%A6%D7%99%D7%A4%D7%95%D7%AA.aspx>

□ לפי נתוני הלמ"ס שהתפרסמו בשנת 2022, נכון לשנת 2020 מספר הישראלים השוהים בחו"ל היה בין 572 ל- 612 אלף תושבים.

□ במאזן ההגירה (יוצאים פחות חוזרים) ההפרש בין ישראלים היוצאים לשהייה של שנה ויותר בחו"ל לבין החוזרים לאחר שנה, בשנת 2020 היה שלילי ועמד על כ-10.8 אלף ישראלים, בהשוואה למאזן של כ 7,500 בשנת 2019.

□ כעשרים ואחד אלף תושבי ישראל יצאו לחו"ל ושהו שם יותר משנה: ארבעה עשר אלף יהודים (67%), ששת אלפים "אחרים" - נוצרים לא-ערבים, בני דתות אחרות (בודהיסטים, הינדים) ואוכלוסייה ללא סיווג דת (28%) ואלף ערבים (5%).

נתונים דמוגרפיים (המשך)

□ מגדר: מעל למחצית המהגרים הישראלים הם גברים (53.3%).

□ גיל חציוני: 32.4 שנים

□ גברים מהגרים מוקדם מנשים (גיל חציוני 31.5 ו- 33.4 בהתאמה)

□ 40% מהגברים ו-52% מהנשים נשואים; 49% מהגברים וכשליש מהנשים רווקים.

□ מרבית המהגרים הישראלים (78%) חוזרים לאחר תקופה של עד שלוש

שנים.

מי הם המהגרים הישראלים – באופן כללי?

בין היוצאים לחו"ל לתקופות ארוכות ישנן כמה תת-קבוצות:

□ תושבי ישראל: "מהגרים חדשים";

□ תושבים היוצאים לשהות זמנית אך ממושכת: נציגים של גופים ממשלתיים, אקדמאים בשבתון, סטודנטים במוסדות להשכלה גבוהה, רה-לוקציה (עתוק);

□ תושבי ישראל המתגוררים בחו"ל, שביקרו בארץ לתקופה קצרה וחוזרים שוב.

מעמד סוציו-אקונומי

(מבוסס על רבהון ולב ארי, 2011; Lev Ari, 2022)

- רמת ההשכלה של ישראלים גבוהה מזו של יהודים בישראל וגם ביחס לאוכלוסיות המקומיות.
- מרביתם מועסקים במקצועות חופשיים ובמקצועות צווארון לבן.
- מרביתם רוכשים בתים ושולטים בשפה האנגלית, אך במידה פחותה בהרבה בשפות אירופאיות.
- יש הבדלים בין ילידי הארץ לילידי חו"ל לטובת הראשונים. פערים אלה מצטמצמים בהדרגה עם השהות בחו"ל.
- גברים חווים מוביליות גבוהה מנשים בעיקר ברמת הכנסות ויוקרת עיסוק.

על הישראלים ומאפיינים נוספים

□ ישראלים מורכבים מקבוצות אתניות שונות (ילידי ישראל, ילידי חו"ל)

□ ישראלים שונים בתחושותיהם לגבי הגדרתם כזמניים, ארעיים, או כמתיישבים קבועים המשולבים היטב וחשים במדינות מגוריהם "בבית".

□ ישראלים היוו רוב בישראל ולכן תחושות של מיעוט אתני, על כל המשתמע מכך, זרות להם.

מדוע מהגרים?

משיכה	דחיפה
רכישת השכלה גבוהה	יוקר מחיה
התפתחות וקידום מקצועי	מילואים
עיסוק משתלם	ארץ קטנה
רמת חיים גבוהה	איכות חיים (צפיפות)
איכות חיים	תחושות זרות וניכור
תרבות אחרת	
מציאת בן.בת זוג	
"לראות עולם"	

מניעי הגירה מישראל (המשך)

□ קבוצת המהגרים הישראלים, שהיגרו בעיקר החל מאמצע שנות ה - 70, בחרו לעזוב את המדינה בשל מניעים שונים וביניהם מניעים חומריים (רבהון ולב ארי, 2011; Lev Ari, 2008).

□ גל שני של הגירה החל בשנות השמונים בעקבות מלחמת לבנון והעובדה שהישראלים החלו להיחשף, כתיירים, לתרבויות אחרות ולאפשרויות חדשות בארצות מערביות.

□ לכאורה מדובר בהגירה שמניעיה קשורים למצב הביטחוני פוליטי בישראל אך עם זאת, באותה תקופה דווקא הגורמים המושכים של מדינות היעד הם שהכריעו לגבי ההחלטה להגר (Sheffer, 1998).

מדיניות כלפי ישראלים בחו"ל - השינוי

□ לקראת סוף שנות התשעים חל מפנה ביחס שמגלה החברה כלפי ה'יורדים' ותופעת ההגירה.

□ הליברליזם הפוליטי חברתי וכלכלי עודד פתיחות גוברת כלפי תופעת הירידה.

□ ישראלים היגרו למגוון הולך וגדל של מדינות כגון, פורטוגל, ספרד, אפריקה, דרום אמריקה וגם מדינות אסיאתיות כמו יפן (Sheffer 1998).

כיצד למשוך ישראלים לשוב?

(לב ארי, 2006 דוח מחקר למשרד הקליטה)

□ אפשרויות תעסוקה והכשרה מקצועית הם גורמים משמעותיים בשיקולי החזרה ארצה, לגבי כל הישראלים.

□ יחד עם זאת, יש קבוצות שניתן לאתר בקרבן צרכים ייחודיים שונים במקצת ולפיכך לתת להן שירות בהתאם.

כיצד למשוך (המשך)?

□ לגבי האחרים, בעיקר נשים ודתיים או מסורתיים, בעלי השכלה לא אקדמאית ואלה השוהים במדינות צפון אמריקה - ניתן להדגיש את המרכיב של ישראל כ"בית" עבורם, וההקשר המשפחתי-חברתי שלא קיים במדינות ההגירה.

□ מובן שלמרכיבים אלה יש להוסיף גם הצעות למגוון אפשרויות לקידום מקצועי כמו גם השמה בתעסוקה.

מסקנות, המשך

□ גורם פורמלי בעל חשיבות רבה הוא משרד הקליטה. התעניינותו וסיועו של משרד הקליטה במשיבים קשור בשביעות רצון מהחיים בישראל ובנטייה להישאר בארץ או להגר ממנה שוב.

□ כל הגורמים הללו - פורמליים ובלתי פורמליים - מהווים גורמי משיכה כבדי משקל אשר יקבעו את הנכונות של קבוצה של ישראלים בעלי פוטנציאל משמעותי להגר שוב או להישאר בארץ ולתרום להתפתחותה העתידית של החברה הישראלית.

מדוע חשוב להחזיר את המהגרים הישראלים?

□ העלייה לישראל מהווה משאב לאומי מנוע צמיחה לפיתוח החוסן הכלכלי-

חברתי של ישראל

□ גלי העלייה העשירו את ההון האנושי, הכפילו את העוצמה המדינית

הלאומית, הביטחונית, הכלכלית והמדעית בישראל.

□ בשנים האחרונות אנו עדים לשפל מתמשך בהיקפי העלייה לישראל.

ולכן, יש לגבש מדיניות אטרקטיבית לשינוי במגמת העלייה ארצה, ובעיקר להחזרתם

של מאות אלפי הישראלים החיים בחו"ל.

קווי מדיניות מוצעים

(רבהון ולב ארי, 2011)

□ השילוב הייחודי של מספר הולך וגדל של ישראלים המתגוררים בחו"ל עם הרגישות האידאולוגית, האישית והציבורית המעורבת בהגירה מישראל, מחייבת דיון ותכנון ציבורי האמורים לאתגר מטרות וערכים מרכזיים של מדינת ישראל, אבל גם תוך גילוי סובלנות כלפי זכותם של יחידים לקשור את גורלם עם מקום אחר מאשר ישראל.

קווי מדיניות (המשך)

□ המערכת המוסדית הישראלית צריכה לעדכן ולהתאים את שירותיה לפיזור הבינלאומי של האוכלוסייה הישראלית.

□ אחת ההשלכות של ההגירה מישראל והתיישבותם של ישראלים בארה"ב ובמקומות אחרים בעולם היא הצורך בהתרחבות התפיסה הארגונית ואימוץ גישה רחבה **המכירה בקיומה** של אוכלוסייה ישראלית כלל עולמית.

□ מבחינה מעשית משמעות הדבר הידוק קשרי הגומלין בין הישראלים לבין מדינת ישראל, ותוך התייחסות לכך שאוכלוסיית הישראלים בתפוצות **הטרוגנית מאוד**.

קווי מדיניות (המשך)

□ פעילויות אלה יכולות לכלול, בין השאר, מפגשים עם אנשי ציבור ופוליטיקאים ישראלים, אירועים עם אנשי תרבות מישראל, או על-ידי אמצעים טכנולוגים מתקדמים.

□ העדפות סוגי פעולות יכולות להשתנות באופיין בהתאם לקהל היעד: קהילות ישראליות גדולות או קהילות קטנות; ישראלים צעירים ובעלי משפחות עם ילדים או ישראלים יותר מבוגרים; משפחות ישראליות אנדוגמיות או ישראלים הנשואים עם יהודים מקומיים, או לא-יהודים.

קווי מדיניות – דור הצאצאים

□ תת-אוכלוסייה חשובה לטיפול הקשרים בין הישראלים בחו"ל לבין מדינת ישראל הם הילדים – ילידי ישראל או מדינת חו"ל.

□ התשתית החינוכית היהודית בחו"ל, בתי הספר היומיים והמשלימים, נועדו קודם לכל לילדים היהודיים המקומיים על מנת לחזק את זהותם והזדהותם היהודית.

□ היות ומרכיב חשוב של החינוך היהודי בארה"ב היא מדינת ישראל, יכולים בתי-ספר אלו לשמש תחליף, אף כי חלקי בלבד, לבתי הספר בארץ ולהעניק לילדים ישראלים ידע על ההיסטוריה, החברה והתרבות הישראלית.

דור הצאצאים (המשך)

□ בארה"ב וגם באירופה (למשל בבלגיה) פועלות תנועות נוער שונות - חלקן בעלות זיקה יהודית מקומית ואחרות שהן סניפים של תנועות נוער ישראליות; ניתן להניח כי האחרונות יכולות לשרת טוב יותר את השאיפה לחיזוק ההזדהות הישראלית של חבריהן.

□ בכל מסגרות החינוך, הפורמלי (בתי-ספר) או הלא-פורמלי (תנועות נוער), יש להבטיח כי הילדים הישראלים ישתלבו בתוכניות הביקורים בישראל.

ולסיכום: האם ישובו?

□ לצד הפעילויות לחיזוק ההזדהות עם ישראל, יש למצוא מנגנונים מתאימים שיספקו לישראלים בחו"ל מידע על ישראל הקשור לתחומי התעניינותם ועיסוקם המקצועי.

□ מנגנונים אלו צריכים להיות קשובים להזדמנויות לחזרה של הישראלים ולהיות ערוכים לסייע להם בכך.

□ לעיתים, תהליך קבלת ההחלטה לחזור יכול להיות מהיר אם יגובה בתמיכה ממוסדת וסיכויים טובים להשתלבות מוצלחת בישראל.

תודה על ההקשבה

